

Bartnicka, Kalina

Wizja społeczeństwa szczęśliwego

Rozprawy z Dziejów Oświaty 45, 7-10

2006

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KALINA BARTNICKA

WIZJA SPOŁECZEŃSTWA SZCZĘŚLIWEGO

Z okazji rocznicy 250-lecia urodzin Stanisława Staszica w Polskiej Akademii Nauk rok 2005 został ogłoszony Rokiem Staszica. Patronat nad uroczystościami objęli Prezes PAN profesor dr hab. Andrzej Legocki oraz Prezes Towarzystwa Naukowego Warszawskiego – prof. dr hab. Andrzej Paszewski¹. W Warszawie zawiązano Komitet Organizacyjny jubileuszu, którego skład został skompletowany jesienią 2004 r. Ścisłe prezydium Komitetu utworzyli prof. dr hab. Kalina Bartnicka, dyrektor Instytutu Historii Nauki PAN jako przewodnicząca; dr Hanna Krajewska - dyrektor Archiwum PAN; prof. dr hab. Włodzimierz Zych – Politechnika Warszawska, reprezentujący Towarzystwo Naukowe Warszawskie². Obchody Roku Jubileuszowego zainaugurowało otwarcie 28 lutego 2005 r., w Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie, wystawy „Żył nie dla siebie”.

¹ Z inicjatywy Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i Prezydium PAN; Uchwała Prezydium Polskiej Akademii Nauk, 14 kwietnia 2004 r.

² Ponadto brali udział w pracach Komitetu: doc. dr hab. Jadwiga Garbowska - Muzeum Ziemi PAN; prof. dr hab. Teresa Kostkiewiczowa - reprezentująca Polskie Towarzystwo Badań nad Wiekiem XVIII; mgr Jerzy Krzyżewski, reprezentujący Towarzystwo Regionalne Hrubieszowskie; dr inżynier Zygmunt Kulig i prof. dr hab. Stanisław Mitkowski reprezentujący Stowarzyszenie Wychowanków Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie; mgr Józef Olejniczak - dyrektor Muzeum Staszica w Pile; mgr Janusz Panasiewicz - Towarzystwo Regionalne Hrubieszowskie; doc. dr Jan Piskurewicz, reprezentujący Uniwersytet im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego; mgr Małgorzata Sobieszczak - Marciniańsk reprezentująca Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie; dr Andrzej Soltan - dyrektor Muzeum Historycznego m. st. Warszawy; mgr Barbara Stasiaczek, która reprezentowała Stowarzyszenie Przyjaciół Szkół Staszicowskich; prof. dr hab. Irena Szybiak reprezentująca Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego i Wyższą Szkołę Humanistyczną im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusku; prof. dr hab. Zbigniew Wójcik - Muzeum Ziemi PAN; dr Ewa Węgnańska- Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie. Do tego Komitetu dołączały stopniowo, lub czasowo współpracowały także wiele innych osób i instytucji. Sekretarzystały obradom Komitetu i pracownicy Instytutu Historii Nauki PAN mgr Natalia Lietz, mgr Ewelina Tylińska i mgr Dorota Zamojska.

Wśród wielu imprez rocznicowych, w dniach 29 listopada – 1 grudnia 2005 roku w Pałacu Staszica w Warszawie odbyła się konferencja pod tytułem „Wizja społeczeństwa szczęśliwego”, zorganizowana przez Instytut Historii PAN³.

Konferencja miała na celu ukazanie staszicowskiej idei ładu i szczęścia społecznego oraz dróg do tego prowadzących, przede wszystkim przez odpowiedni system edukacyjny, unowocześnienie struktury społecznej, rozwój ekonomiczny i gospodarczy, naukowe poznanie kraju. Staszic w swych pismach i działalności poświęcił wiele miejsca tym właśnie problemom.

Czasy, w których Staszic żył, nie były dla Polski szczęśliwe. On sam – oświadczył – jak można odczytać z jego różnych wypowiedzi – także szczęśliwy nie był. Dla siebie i dla swojej ojczyzny poszukiwał szczęścia, które upatrywał w szczęściu ogółu jej mieszkańców ze wszystkich warstw społecznych. Dążenie do uszczęśliwiania bliźnich wymienia w testamencie jako główny cel swego życia⁴.

Zawsze miał na uwadze dobrobyt Polski i Polaków zawsze też wiązał przebudowę i poprawę bytu społeczeństwa z umiejętnym łączeniem tradycji i nowoczesności, rozbudowanym systemem szkolnym, upowszechnianiem nauki i wiedzy technicznej. Był uczonym, filozofem, pisarzem, mężem stanu i działaczem politycznym, organizował życie naukowe. Był człowiekiem czynu, cenił rozum, naukę, wiedzę i umiejętność jej stosowanie w praktyce, pracę dobrze zorganizowaną i skuteczną.

Stanisław Staszic – mieszczanin, który pokonał bariery społeczne i został ministrem, zgromadził bardzo duży majątek, zrobił wielką osobistą karierę. Pozornie chłodny, nawet oschły – osiągnął nie tylko uznanie ale i serca Polaków, współczesnych mu i potomnych. Realista, człowiek mocno stojący na ziemi, nie był czułościowy i nie pojmował szczęścia jako sielanki. Tytuł konferencji „Wizja społeczeństwa szczęśliwego” jest więc nieco przewrotny. Organizatorzy uznali, że refleksja nad staszicowską myślą naukową, społeczną, polityczną, edukacyjną oraz jej recepcją w różnych środowiskach i epokach będzie doskonałym punktem wyjścia do dyskusji o nowoczesności w Polsce dawniej i dziś. Należy zastanowić się nad odpowiedzią na pytania: Kim w istocie był sam Staszic: geniuszem, prekursorem nowych idei, człowiekiem swojej epoki?

³ Instytut Historii Nauki odpowiedzialny był instytucjonalnie za spotkania Komitetu jubileuszowego, oraz za przygotowanie i obsługę 2 sympozjów: krajowej konferencji „Wizja społeczeństwa szczęśliwego”, 29 XI -IXII 2005, Warszawa, Pałac Staszica; międzynarodowej konferencji z okazji zakończenia Roku Staszica „Koncepcja uniwersytetu w Polsce XV-XXI wieku. W hołdzie Stanisławowi Staszicowi”, 19-20 stycznia 2006 r. Warszawa-Pułtusk (zorganizowanej we współpracy z Fundacją Rektorów Polskich, Politechniką Warszawską, Wyższą Szkołą Humanistyczną im. Aleksandra Gieysztora i Uniwersytetem im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego).

⁴ Stanisław Staszic, *Testament*, [w:] *Autobiografia. Testament* [obocznie tytuł i teksty w języku polskim i angielskim], red. Józef Olejniczak, tłum. Ryszard Mokrzycki, wyd. Muzeum Stanisława Staszica, Piła 2005, s.17.

Wizjonerem czy stojącym twardo na ziemi realistą? Na czym polega odczuwana powszechnie ale stale wymykająca się definicji wielkość Staszica? Jaki charakter miały jego idee: były mrzonkami czy naukowo uzasadnionymi koncepcjami? Jakie były elementy jego koncepcji, jakie proponował (i podjął) środki ich realizacji? Czy jego koncepcje (idee im przyświecające) mają charakter uniwersalny, ponadczasowy, czy były właściwe w tamtej epoce i polskiej rzeczywistości? Czy był nowoczesny i ewentualnie na czym to polegało? Co dzisiejsi jego rodacy mogą skorzystać z jego pracy? Co już skorzystali? Co stanowi o stale żywym oddźwięku jakie budzi jego nazwisko – oczywiście wśród tych, którzy choć trochę znają nasze dzieje? Te pytania – precyzowane wprost lub w domyśle – towarzyszyły konferencji.

W obradach wzięło udział ponad 150 osób. W otwarciu konferencji uczestniczyli członkowie Polskiej Akademii Nauk, z Przewodniczącym Wydziału I Nauk Społecznych prof. dr hab. Henrykiem Samsonowiczem i członkowie Towarzystwa Naukowego Warszawskiego z Prezesem prof. dr Andrzejem Daszewskim, członek Komisji Nauki i Edukacji, senator Rzeczypospolitej prof. dr hab. Adam Massalski oraz prof. Aleksander Przybylski-Pol z USA. W trzydniowych obradach, które prowadzili prof. prof. Andrzej Szwarz (Uniwersytet Warszawski), Adam Winiarz (Uniwersytet Marii Skłodowskiej-Curie, Lublin), Włodzimierz Zych (Politechnika Warszawska), uczestniczyli przedstawiciele ośrodków akademickich i instytucji naukowych z Warszawy, Lublina, Krakowa, Kielc, Gdańska, Pułtuska, Muzeum Staszica z w Pile, Towarzystwa Naukowego Hrubieszowskiego, przedstawiciele Towarzystwa Przyjaciół Szkół Staszycowskich, młodzież. Ze szkół im. Staszica. Sesjom przewodniczyli Prof. dr hab. Andrzej Szwarz (Uniwersytet Warszawski), prof. dr hab. Adam Winiarz (Uniwersytet Marii Skłodowskiej-Curie, Lublin), prof. dr hab. Włodzimierz Zych (Politechnika Warszawska). Wygłoszono 16 referatów i komunikatów, odbyła się dyskusja panelowa (dr Hanna Krajewska, dr Lech Królikowski, doc. dr hab. Edward Malak, prof. dr hab. Tadeusz Nowacki, mgr Józef Olejniczak, prof. dr hab. Bolesław Orłowski, mgr Barbara Stasiaczek, prof. dr Aleksander Przybylski-Pol, prof. dr hab. Zbigniew Wójcik, prof. dr Włodzimierz Zych i in.), uświetnili obrady koncertem muzyki z czasów Staszica studenci (zespół kameralny) Akademii Muzycznej im. Fryderyka Chopina w Warszawie.

Referaty, komunikaty, głosy w dyskusji i wystąpienia panelowe ogarniały bardzo szeroki zakres zagadnień, tak dotyczący myśli, działalności i zasług Stanisława Staszica jak też aktualności jego koncepcji podnoszenia poziomu politycznego, gospodarczego, naukowego i kulturalnego społeczeństwa. Zauważano pewne analogie pomiędzy sytuacją Polski i Polaków w czasach Staszica i współcześnie w sprawach kultury narodowej, modernizacji struktur państwa, postępu edukacyjnego i cywilizacyjnego, w sytuacji wchodzenia

Polski do Unii Europejskiej. Podnoszono też konieczność upowszechniania nie tylko wiedzy o samym Staszicu ale też o tych aspektach jego myśli naukowej i społecznej, które są aktualne. W dyskusji poruszono min. potrzebę nie tylko propagowania wybitnych polskich osiągnięć i postaci historycznych ale też tych idei i cnót, które są ponadczasowe i stale aktualne, a także potrzebę „ustabilizowania” obrazu historycznego Polski i Polaków w szkolnej edukacji, odejścia od żonglowania wydarzeniami i ocenami w zależności od zmieniających się koniunktur politycznych. Dr Hanna Krajewska zgłosiła wniosek, aby Komitet Obchodów Roku Staszica przekształcić w stały zespół, który będzie propagował nie tylko postać Stanisława Staszica, ale także podejmował, rozwijał i popularyzował takie inicjatywy, badawcze i naukowe, które można uważać za kontynuację myśli Staszicowskiej⁵. Wniosek został zaakceptowany przez zebranych.

⁵ Towarzystwo Naukowe Warszawskie wyraziło zgodę na afiliowanie takiego Komitetu.